

Nefndasvið Alþingis
Efnahags- og viðskiptanefnd

Reykjavík, 5. október 2022

Efni: Umsögn Landssamtaka lífeyrissjóða um frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna fjárlaga fyrir árið 2023, 2. mál.

Með tölvupósti frá nefndasviði Alþingis, þann 20. september sl., var Landssamtökum lífeyrissjóða (LL) sent til umsagnar 2. mál, frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna fjárlaga fyrir árið 2023.

Í frumvarpinu eru nokkur atriði sem varða lífeyrissjóði með beinum eða óbeinum hætti sem rétt er að koma sjónarmiðum og athugasemdum við.

Eftirlitsgjald, VI. kafli frumvarpsins, breyting á l. 99/1999

Með ákvæðum í VI. kafla frumvarpsins er gert ráð fyrir nokkrum breytingum á ákvæðum í lögum um greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi og skilavald, nr. 99/1999.

Í tengslum við álagningu á eftirlitsgjaldi ber að áréttta það sem áður hefur komið fram af hálfu LL að vaknað hafa spurningar eftir sameiningu Fjármálaeftirlitsins við Seðlabanka Íslands sem snúa að almennum grundvelli álagningar sérstaks eftirlitsgjalds. Annars vegar um það hvort almennt eigi að vera sérstakt eftirlitsgjald eftir sameininguna og hins vegar ef gjaldtöku er viðhaldið þá eigi að nást fram hagræðing í rekstri sem ætti að birtast í umtalsverðri lækkun gjaldsins en sú hefur enn ekki orðið raunin. Heildarhækkun þess hluta sem fellur á lífeyrissjóði hækkar skv. frumvarpinu um ríflega 13% sem er langt umfram almennar hækkanir launa og verðlags. Þykir þessi hækkun sæta nokkurri furðu enda hefði eins og fyrr greinir mátt reikna með rekstrarlegu hagræði við sameiningar tveggja ríkisstofnana.

Hækkun eftirlitsgjaldsins tekur til allra lífeyrissjóða en er þó mismikil. Afar umdeilt hefur verið meðal lífeyrissjóða hvernig gjaldið skiptist þeirra á milli. Ólík sýn lífeyrissjóða í þeim efnunum hefur komið fram í umsögnum þeirra um breytingar á lögum er tengjast fjárlögum fyrri ára. Því er mikilvægt að tryggj sé að sú skipting sem lögð er til á eftirlitsgjaldinu milli sjóða byggji á hlutlausri rýni á því hvernig eðlilegt þyki að skiptingunni sé háttað.

Breyting á gjaldi vegna reksturs umboðsmanns skuldara, 14. gr. frumvarpsins

Í 14. gr. frumvarpsins er lögð til breyting á lögum nr. 166/2011 um greiðslu kostnaðar við rekstur umboðsmanns skuldara.

Hér vilja LL áréttta það sem áður **hefur ítrekað verið bent** á að mjög lítill hluti nýrra umsókna um greiðsluaðlögun hjá umboðsmanni skuldara tengjast fasteignalánnum. Nýjar umsóknir um greiðsluaðlögun eru nær allar til komnar vegna erfiðleika skuldara við að standa skil á öðrum skuldbindingum en fasteignalánnum, s.s. skuldum tengdum neyslulánnum eða opinberum gjöldum og tengjast í flestum tilfellum hópum sem glíma við félagslega erfiðleika. Að mati LL er því ástæða til að yfirfara hverjir það eru sem standa straum af kostnaði við rekstur embættisins þar sem núverandi skipting gjaldsins er með þeim hætti að ***mjög lítill hluti mála sem eru til meðhöndlunar hjá umboðsmanni skuldara hafa tengsl við starfsemi lífeyrissjóða og langtum minni en það hlutfall í gjaldinu sem sjóðunum er gert að greiða.***

Jafnframt vilja LL leggja áherslu á og **ítreka enn á ný** að mikilvægt þykir að tryggt verði að gjaldi vegna reksturs umboðsmanns skuldara sé eingöngu ráðstafað til þess rekstrar og þykir rétt að vekja sérstaka athygli á því sem segir í umsögn samráðsnefndar gjaldskyldra aðila, dags. 2. júní 2022 en þar segir m.a:

„Gjald vegna UMS, sem lagt er á lánastofnanir, vátryggingarfélag og lífeyrissjóði, rennur nú í ríkissjóð, en framlag ríkissjóðs til UMS er ákveðið með fjárlögum eftir lögum var breytt. Mikilvægt er, ef misræmi verður milli álagðs gjalds og kostnaðar við rekstur embættisins, að það verði leiðrétt við ákvörðun gjalds (gjaldahlutfalls) næsta árs. Skýrt kemur fram í 5. grein laga um Umboðsmann skuldara að tilgangur gjaldsins er að standa straum af rekstri UMS.“

Auk þessa vekja LL athygli á tillögum samráðsnefndarinnar er varðar mögulegt samstarf eða samruna UMS við annan opinberan aðila enda hafa verkefni stofnunarinnar dregist mikið saman undanfarin ár. Í fyrrnefndri umsögn samráðsnefndar kemur eftirfarandi fram:

„Að mati Samráðsnefndar mætti skoða hvort ráðlegt væri að sameina rekstur embættis Umboðsmanns skuldara við aðra opinbera aðila sem eru með skyld verkefni t.d. Neytendastofu eða Húsnæðis- og mannvirkjastofnun og endurskoða samhliða skiptingu gjaldtöku vegna rekstrarins. Þá væri einnig hugsanlegt að fella starfsemi UMS inn í félagsþjónustu sveitarfélaga sem ef til vill hafa úrræði sem leyst geta vanda þessa hóps sem nú leitar aðallega til UMS. Fyrirmynd af slíku er t.d. í Noregi.“

Breyting á lögum um almannatryggingar, nr. 100/2007

Með 18. gr. laga nr. 131/2021 var sérstakt frítekjumark á atvinnutekjur hækkað í 2.400.000 kr. Hækkun þessi var afar jákvæð en þó verður ekki hjá því komist af hálfu LL sem hefur það hlutverk að gæta að hagsmunum sjóðfélaga í lífeyrissjóðum að benda á mikilvægi þess að tekið sé á þeim miklu tekjutengingum/skerðingum á greiðslum almannatrygginga sem leiða af greiðslum frá lífeyrissjóðum. Telja LL afar mikilvægt að komið verði til móts við sjóðfélaga en þaðan heyrast háværar óánægjuraddir. Í þessu sambandi skal bent á að færa má afar sterk rök

fyrir því að greiðslur úr lífeyrissjóðum séu frestun á greiðslum atvinnutekna. Ekkert ákvæði í frumvarpinu gerir ráð fyrir því að komið sé til móts við sjóðfélaga sem ekki hafa atvinnutekjur en fá sambærilegar greiðslur úr lífeyrissjóðum. LL leggja áherslu á að málið fái skoðun en eins og fyrr greinir eru háværar raddir sjóðfélaga sem telja hér ríkja hrópandi óréttlæti sem taka verði á.

Marg ítrekuð framlenging á bráðabirgðaákvæði um víxlverkun á greiðslum almannatrygginga og lífeyrissjóða 20. gr. frumvarpsins

Enn á ný er lögð til framlenging á bráðabirgðaákvæði sem ítrekað hafa verið framlengt eða allt frá 1. janúar 2011 en ákvæðið varða samspil örorkulífeyrisgreiðslna almannatrygginga og lífeyrissjóða.

Í fjölda umsagna frá LL um fyrri frumvörp sem mælt hafa fyrir um framlengingu ákvæðisins segir:

*„Nú er lagt til í frumvarpinu að ákvæðið verði framlengt um eitt ár. **LL styðja framlengingu ákvæðisins en vilja sem ítrekað fyrir leggja ríka áherslu á mikilvægi þess að fundin verði framtíðarlausn á víxlverkunum á greiðslum almannatrygginga og lífeyrissjóða. Vilja LL skora á ríkisstjórn í samstarfi við aðila vinnumarkaðar að taka þetta málefni föstum tökum en málið varðar framfærslu viðkvæms hóps í samfélaginu. Tekið skal fram að LL vilja gjarnan eiga faglega aðkomu að þeirri vinnu að móta framtíðarsýn á þennan málaflokk þegar að því kemur.**“*

Starfandi mun vera vinnuhópur á vegum stjórnvalda sem hefur m.a. fengið það verkefni að yfirfara og skoða stöðuna. Bera LL miklar vonir við að afrakstur þeirrar vinnu nái ásættanlegum árangri en í þessum efnum skal það tekið fram að örorkulífeyrisgreiðslur frá lífeyrissjóðum hafa hækkað og er nauðsynlegt að finna eðlilegt jafnvægi milli greiðslna frá lífeyrissjóðum annars vegar og úr ríkissjóði hins vegar. Er það afstaða LL að hér sé ábyrgð ríkisins mikil og ber að gjalda varhug við að henni sé velt enn frekar en nú er yfir á lífeyrissjóðakerfið. Í þessu sambandi þykir vert að benda á að lífeyrissjóðir greiða og hafa greitt í áraraðir hærri hluta ellilífeyris en kemur frá almannatryggingum og trónir þar á toppnum í alþjóðlegum samanburði. Vilja LL benda á að afar varasamt er að ætla lífeyrissjóðakerfinu að taka yfir örorkugreiðslur með sama hætti.

LL vilja taka það fram og leggja ríka áherslu á mikilvægi þess að unnið verði með markvissum hætti í samráði við hagaðila að mótun framtíðarstefnu á samspil milli greiðslna almannatrygginga og lífeyrissjóða. Er það von LL að stjórnvöld leggi metnað í að finna málinu farsælan farveg og eru LL meira en reiðubúin til að koma að þeirri mikilvægu vinnu sem fyrir löngu er orðin tímabær.

Starfsendurhæfing, 21. og 25. gr. frumvarpsins

21. gr. frumvarpsins kveður á um framlengingu á ákvæði XV til bráðabirgða í lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, nr. 129/1997 en ákvæðið kveður á

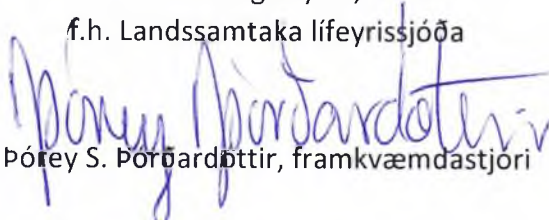
um að framlag lífeyrissjóða til starfsendurhæfingarsjóða skuli ekki núvirt við tryggingafræðilega athugun á fjárhag sjóðanna.

Samkvæmt ákvæði II til bráðabirgða í lögum um atvinnutengda starfsendurhæfingu og starfsemi starfsendurhæfingarsjóða nr. 60/2012 var gert ráð fyrir því að ráðherra skipaði nefnd fyrir árslok 2015 til að framkvæma heildarúttekt á starfsemi starfsendurhæfingarsjóða. LL hafa ítrekað komið því á framfæri að mikilvægt sé að skipa nefndina sem nú hefur verið gert. Niðurstöður úttektarinnar liggja ekki enn fyrir og í því ljósi styðja LL framlengingu á umræddu ákvæði XV til bráðabirgða í lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, nr. 129/1997.

Með 25. gr. frumvarpsins er enn og aftur lögð til framlenging á ákvæði sem kveður á um að starfsendurhæfingarsjóðir fái ekki hlutdeild í almennu tryggingagjaldi. Hér hefur því miður haldist óbreytt ástand til margra ára og skal því áréttað hér allt það sem fram hefur komið í umsögnum LL undanfarin ár við frumvörp til breytinga á ýmsum lögum vegna fjárlaga hvers árs.

Eins og ofangreindar ábendingar bera glögg með sér er löngu tímabært að unnið sé markvisst að lausn á samspili á greiðslum almannatrygginga og lífeyrissjóða. Við Íslendingar eigum því láni að fagna að eiga öflugt lífeyrissjóðakerfi sem við getum verið stolt af í alþjóðlegum samanburði. Eigi að síður er unnt að gera enn betur og er það trú LL að núverandi stjórnvöld muni sýna málinu verðskuldaða athygli og að unnið verði í samstarfi við hagaðila markvisst að endurbótum til að tryggja að almenn sátt muni ríkja í lífeyrismálum á Íslandi til framtíðar.

LL hafa greiðan aðgang að starfandi sérfræðingum sem hafa yfirgripsmikla þekkingu á íslenska lífeyrissjóðakerfinu. Með það í huga óska LL eftir því að fá aðkomu að þeirri vinnu sem varðar endurbætur og þróun lífeyrismála í landinu.

Virðingarfyllst,
f.h. Landssamtaka lífeyrissjóða

Þórey S. Þorðardóttir, framkvæmdastjóri